

BELE ŽENE IN PREDICA

Irska narodna

Ilustriral Marij Pregelj

Kmečka »hiša«. Z ene strani veliko odprto ognjišče, kakor jih poznajo na Krasu. Nad njim visi na močni verigi bakren kotel, kjer bi mogel skuhati celega človeka. Ob ognjišču so z ene strani naložena drva, da se suše, poleg njih stoji tnalo s sekiro. V ospredju je težka javorova miza s klopmi. Pred ognjiščem stoji kolovrat s polno preslico. Na klopi za njim so zložena povesma prediva, ki čakajo predice. V ozadju stoji kmečka postelja s pisanimi blazinami. Skozi malo okence poleg vrat je videti dan, ki pa se je že nagnil na večer.

Za mizo sedita REZA in IVANKA, ki sta se na povratku s sejma oglasili pri teti MINI. MINA jima je prinesla masla in kruha pa tolkolca in se je sedaj naslonila na mizo in gleda, kako ješče prigrizujeta.

Mina: Kaj je pri vas novega, mi pa še nista nič povedali.

Reza: Saj veš, kako malo se zgodi v naših hribih. Na belo nedeljo smo pokopali Torkarjevo mater. Cuklova mati pa je imela spomin pred kakšnimi štirinajstimi dnevi, kakor da je nekaj potrkalo na okno in je že za maše hotela dati.

Ivanka: In za prvi maj so letos mene izbrali za kraljico pa sem plesala, da sem par podplatov preplesala.

Reza: Saj res! Kako sem mogla le kaj takega pozabiti. Letos je bilo naše dekle najlepše v fari.

Mina: Kaj pa ona lanska, ali ji je bilo kaj hudo, da ni bila letos več?

Ivanka: O, Melčeva Tilka...

Reza: Da, Melčeva Tilka...

Mina: Ivanka, pa se vendar nista sprli, da tako čudno gledaš.

Ivanka: Ne, ne! Samo nerodno mi je govoriti o njej. Mati, pa vi povejte.

Reza: Saj bom. V žlahti si nista in so sedje tudi nismo krivi, da je tako.

Mina: Sedaj sem pa res radovedna, kaj je bilo z njo. Tak govori vendar.

Reza: Melčeva Tilka je bila, kajne, najlepše dekle pri nas. Pa ni bila nič košata. Z našo sta se prav dobro razumeli. Vedno sta vkupaj glavi tiščali.

Ivanka: Saj ni bilo tako hudo, mati, samo vam ni bilo prav pa ste bili sitni.

Reza: Videla si, da sem imela prav. Pa kje sem že ostala? Aha! Nekega večera je šla spat kot po navadi. Zjutraj je pa ni bilo na spregled. Noč jo je vzela. Domači so jo iskali, spraševali so po njej pri sosedih, pa nihče je ni več videl, odkar je šla spat. Da, da, mlada dekleta so čudna, kar nekaj jo piči pa ti gre.

Mina: Pa ti ni nič omenila, Ivanka, da hoče po svetu?

Ivanka: Kje neki. Še tisti večer sva se srečali pri vodnjaku in sva se zmenili, da me bo zjutraj poklicala, ko pojde na polje, potem ti pa kar meni nič, tebi nič gre po svetu in mi še z bogom ne reče.

Reza: No, naši to ni bilo tako neprav. Saj je sedaj najlepše dekle pri fari.

Ivanka: Kaj mi že zopet nagajate, mati!

Mina: Ne delaj se vendar tako, ko pa ti godi kakor mačku, če ga gladiš po dlaki.

Ivanka: Sedaj me boste pa še vi, teta!

Mina: Saj nisi huda. Kdaj pa je Tilka odšla?

Ivanka: Prav na današnji dan pred letom je bilo, teta.

Mina: Na kvaterni petek? Čudno ... Se ne motiš, dekle?

Ivanka: Prav zares ne. Saj sem ji še s sejma v odpustek prinesla rdeč trak. In je rekla, da si ga bo v nedeljo vpletla v lase.

Reza: Kaj ti je, Mina, da si se tako zaprepastila?

Mina: Nič, nič! Le nekaj sem se spomnila ... Na kvaterni petek ... (*Nekdo potrka.*)

Beračica: Dober dan Bog daj, mati! Peč polno kruha, skrinjo platna, da bo še zame krajec pri hiši in še krajcarček v mošnjici!

Mina: Tu imaš kos kruha, nora Neža! Krajcar bo pa drugi dal!

Beračica: Pa mi ti daj krajcar, dekle! Bom zate molila, da te ne vidijo Bele žene; z vrh Bele gore strežejo danes na kvaterni petek, kje je lepše dekle, da mu bodo izpile mladost in lepoto. Krajcarček daj, dekle, ki si lepo, da bi bila še Belim ženam všeč.

Mina: Pojdi že! Kruha si dobila, drugega pa ne bo nič.

Beračica: Saj že grem. In še zate, dekle, bom molila, čeprav mi nisi dalo krajcarja. Mene pa Belih žena ni strah. Pregrda sem in prestara.

Hi, hi, hi ... (*Počasi zamre njen smeh na dvorišču.*)

Ivanka: Mati, pojdiva domov. Tako tesno mi je sedaj pri srcu ...

Reza: Saj res. Kar na pot morava, če hočeva priti domov še pred nočjo.

Mina: Počakajta! Vama povem, kaj se je meni zgodilo na oni kvaterni petek. Potem bosta razumeli, zakaj sem se ustrašila, ko sta mi prejle govorili o Tilki ... Najraje bi, da ostaneta čez noč pri meni. Saj se vama ne mudi.

Reza: Beračica mi je hčer oplašila. Ti pa ne bodi smešna, Mina! Kaj ti bova v napoto, ko je komaj dve uri do nas.

Mina: Poslušaj, potem boš odločila! Na kvaterni petek osorej je bilo. Tako pomnim, kakor bi bilo včeraj. Pri Makucu so možili hčer, tisto pegasto, pa so mi prinesli prediva, da ga spredem, kar zvrhan voz. In sem sedela pri kolovratu kasno v noč. Seveda mudilo se je, svatovali so o predpustu pa je bilo treba še platno natkati za balo. Komaj sem še gledala in delala, polnoč je že odbilo in postelje sem bila željna kakor lačni kruha. Tedaj nekdo potrka na vrata. Hitim odpirat. Tri žene so stale na pragu in podpirale četrto, ki je bila lepa kakor mesec med zvezdami in jim je slonela brez moči v rokah. Slabo ji je, sem pomislila in odgrnila posteljo, da so jo položile nanjo. Zajamem vode in natočim kozarček brinjevca pa ji začnem tretji roke in noge. Žene pa so se sede ob ognjišču in me gledale. Še jezila sem se, da mi nič ne pomagajo. Kar reče ena med njimi: »Prejo imaš, gospodinja, kolovrat ti pa stoji. Me bomo predle.« In je ena česala, druga predla, tretja pa navijala. In pravim ti, da še nisem videla lepše niti, brez vozlov in zadrž, gladka in okrogla, ne pretrda, ne premehka, in medtem ko sem obujala dekle, so mi spredle vse predivo. Ko pa se je dekle osve-

stilo, so jo vzele izpod roke in brez slovesa odšle.

Reza: Morda so bile ciganke.

Mina: Ne, proti Beli gori so šle. Tam pa cigani nikdar ne tabore. Se boje Belih žena, ki imajo tam svoj grad.

Ivanka: Torej mislite, teta, da so Tilko ... ?

Mina: Da, ukradle Bele žene ...

Ivanka: Mati, pojdiva domov! Strah me je ...

Reza: Res, pojdiva! Mina, ob belem dnevu vidiš strahove. (Odideta.)

Mina: Bog daj, da je tako! Srečno hodita! In ne pusti dekleta iz oči vso noč, Reza!

Dan je ugasnil v oknu. Temne sen-ce so zrastle iz kotov in napolnile hišo. Nekje daleč zvoní Avemarijo. MINA prižge leščerbo in sede h kolovratu. Požene ga, toda njene misli niso pri delu. Brenčanje kolesa kmalu zamre.

Mina: Tako tesno mi je. Samo da se ne bi kaj zgodilo ... Ali sta srečno prišli domov? Ivanka, bolje bi bilo, da nimaš tako cvetočih lic, da tvoje oči niso tako žareče ... Iz dekliškega življenja Bele žene mladé. Saj so reve, ajdovske deklice! Proklete so, da ne umro. Zato vedno znova tujo mladost pijejo. In so bile nekdanj dobre, ko jih še ni preganjal zvon. Pomagale so revnim in betežnim. Sedaj jih pa kot divje srne plaše. Saj jim ne zamerim, da jim je srce otrdelo ... Misli se mi motajo, kolovrat pa stoji. In jutri pridejo po prejo ...

Prede. Mimo okna, ki je polno mesečine, je šla senca. Topo potrk.

Mina: Kdo si božji, ki kljukaš v gluhi noči?

Bela žena: Gospodinja, odpri! Popotne odmora žele. Bolno imamo s seboj.

Mina: Moj Bog! Bele žene ...

Znova potrk na vrata, trdo, da se zamajejo.

Bela žena: Gospodinja, odpri! Trudne smo. Sodruga umira!

Mina: Sama sem. Pomoči vam ne vem. Pojdite k sosedu!

Bela žena: Gospodinja, odpri!

Potrk. Zapah odskoči. Vrata se odpro na stežaj. MINA omahne k ognjišču in si pokrije v grozi oči. V vratih stoji PRVA BELA ŽENA, izza nje pa sta v senci še dve, ki podpirata tretjo. Prva: Ni gostoljuben tvoj dom, gospodinja! Jesiha vzemi in žganja. Z njim zbudi našo družico.

DRUGA in TRETJA položita onesveščeno na posteljo. Potem se vse tri usedejo k ognjišču. MINA se zbere, stopi k postelji in odgrne bolnici ruto, ki ji napol zakriva obraz. Zdrzne se. Potem šepne.

Mina: Iv ... Ivanka, ti! Moja slutnja! Hudo je bolna vaša družica, žene! Dolgo jo bom budila.

PRVA: Hiti! Kratka je noč, dolga je pot. Počakamo, da odpre oči.

Mina: Prav, prav! Pomagala ji bom, žene! Kakor želite — žene!

Začne natirati IVANKI roko, ki ji visi mrtvo s postelje.

Prva: Vneta za delo si, gospodinja!

Druga: Le pri tebi še luč bedi o polnoči.

Tretja: Kolo pa stoji in ne poje.

Vse tri: Družico nam zbudiš, me ti pa spredemo prejo.

Prva: Češem, češem belo volno.

Druga: Vrti se kolo, nit tenka se spleta.

Tretja: Brž v klopko povito povesmó je že.

Vse tri: Hitimo, hitimo, noč temna kot nit se s kodelje odvija. Ko preslica prazna bo, se bodo vrata zaprla. Joj, žene uboge, kam gremo potem? Ne mudi se, žena! Gospodinja, mudi se! (*Predejo.*)

Ivanka: Kje sem? Hudo sem sanjala.

Mina: Ivanka, pst! Ne govori! Oči zapri! Bele žene...

Ivanka: Nad me se sklanjajo tri žene. Zareče oči so v me zasadile. Moje roke so mrtve. Kaj hočejo žene? Saj nič ne morem.

Mina: Ne boj se, otrok. Bele žene so te ukradle. Pa te bom rešila.

Ivanka: Nočem z vami! Pustite me! Mati, rešite me! Žene mi delajo hudo!

Mina: Miruj, otrok! Kmalu bo jutro in vse bo dobro. Vse to bodo samo grde hude sanje.

Ivanka: Kako je težka tvoja roka, žena. Vzemi mi jo s srca, da ne bo onemelo.

Mina: Vaša družica je močno bolna, žene.

Prva: Me ti češemo, predemo volno, zvijamo v klopke jo.

Vse tri: Ti pa nam zdrami družico. Hitimo! Noč naša je kratka, že blizu je dan.

Češem, gladim svilenó predivo, Brenči kolo, nit drsi.

Vrsti se preje klopka za klopko.

Mina: Prazen je lonec, ni kaplje v čeburu. Prinesite vode mi s korita, žene!

Vse tri: Češemo, predemo, zvijamo prejo ti, sama prinesi s studenca vode, gospodinja!

Mina vzame vedro, kakor da gre po vodo. Prisluskuje zunaj pri oknu.

Prva: Pozna nas!

Druga: Sovraži nas!

Tretja: O nas je govorila!

Vse tri: Po vode je šla.

Kotel bo napolnila.

Voda bo vrela.

Smrtni trn ji zaderemo.

V kotel jo prevrnemo.

V svojem kotlu naj se skuha.

Ker je govorila.

Nas izdala.

Naj se kuha do dne.

Mina (pred vrati): Ljudje, gori, gorii! Bela gora gori!

Vse tri: Gori! Bela gora gori! Naš dom gori!!! Hitimo! Gasimo!

Steko skozi vrata. Takoj za njimi plane v hišo Mina.

Mina: Odšle so. Zaprimo! Vsako stvar z uroki zavežimo!

Bega po hiši in pospravlja med polglasnim mrmranjem. Pomije zlije na dvorišče. Zapahne vrata. Razširi roke v slovesen urok.

Mina: Vsaka stvar na svoje mesto:

Ogenj k oglju,

jeklo k lesu, nit h kolesu.

Trdno se zob je v vrata zajedel.

Vse je zavezano:

vse stoji, vse drži,

kar k hiši spada.

Nič se ne reši:

tako nam pomagaj Bog,

Šembilija in sveti Šempoh!

Ivanka: Teta, kaj pa delate pri nas?

Mina: Molči! Bele žene ...

Rezko udari ob vrata.

Prva Bela žena: Gospodinja, odpri!

Mina: Ne odprem!

Druga: Po družico smo prišle.

Mina: Ne dam je. Krščena je!

Tretja: Izdane smo. Gorje! (*Mina in Ivanka padeta objeti na kolena.*)

Prva: Zapah, odpri!

Zapah: V vratih tičim, hudi uroki me drže.

Druga: Uroke pozna. Ni vse zavezala. Sekira odpri!

Sekira: V tnalno sem zasajena. Uroki so me priklenili.

Tretja: Jutro duham. Ogenj, odpri!

Ogenj: Na ognjišču ležim. Z uroki sem ograjen.

Prva: Megle že vstajajo. Kodelja, odpri!

Kodelja: Na preslico si me privezala. Žena me je z uroki zavezala.

Vse tri: Sivo vstaja sončni prah z obzorja.

Ura že bije.

Naj nam žena uide?

Vse je zavezano?

Vse stoji, kar k hiši spada?

Ni nič pozabila?

Nič zgrešila?

Gorje!

Kaj uročiti ne znaš?

Kar v hišo ne gre.

Pomije!!!

Pomije, odprite!

Pomije: Nismo v hiši. Pod tvojo nogo smo. S peto nas teptaš.

Vse tri: Prelisčila nas je žena ...

Zaprta sta hiša in hram.

Bežimo, že zora rdeče gori.

Joj, sonce mi pije oči!

Gorim! Gorim! Gorim! ...

Sončni žarek posveti skozi okno. Mina in Ivanka vstaneta: Rešeni!

Reza (potrka na okno): Mina, ali si kaj videla našo Ivanko? Izginila je ponoči.

Mina (ji gre odpirat): Potolaži se, to so bile le sanje. Grde sanje! Sedaj je dan. Sonce sije. Pošasti so se v njegovem vonju raztopile.